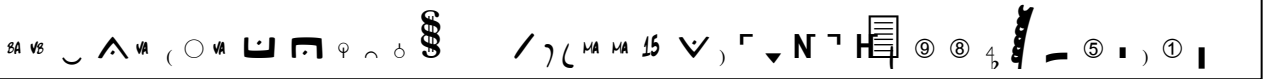

Στοιχεία Θεωρίας της Ευρωπαϊκής Μουσικής

Σύμφωνα με το σχολικό βιβλίο του ΟΕΔΒ
της Α΄ γυμνασίου

Αθήναι 2007

Απόστολος Σ. Σιόντας

Αντί προλόγου

Οι σημειώσεις αυτές είναι γραμμένες κατά τρόπο τηλεγραφικό και περιέχουν **ορισμένους βασικούς ορισμούς, τις κλίμακες, διαστήματα και εισαγωγή στις συγχορδίες.**

Δίπλα στον τίτλο της κάθε παραγράφου σημειώνεται η σελίδα του σχολικού βιβλίου του Ο.Ε.Δ.Β. της Α' γυμνασίου όπου αναφέρεται στο ίδιο θέμα.

Οι σημειώσεις αυτές σκοπό έχουν να αποτελέσουν μια πολύ περιεκτική αποθήκη πληροφοριών που να μπορεί ο μαθητής να την συμβουλευτεί και να κάνει επανάληψη σε σύντομο χρονικό διάστημα. **Σε καμία περίπτωση δεν αντικαθιστούν το βιβλίο.**

Στο τέλος υπάρχει μια σειρά ασκήσεων για κάθε τάξη της θεωρίας, ούτως ώστε ο μαθητής να έχει ένα πλάνο για να εργάζεται εφ' όλης της ύλης της χρονιάς.

Χειμώνας 2007

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέως

Πρώτη έκδοση:	1991
Δεύτερη έκδοση:	2001
Τρίτη έκδοση:	2004
Τέταρτη έκδοση:	2005 ver.16/7/2006
Πέμπτη έκδοση:	2007 ver.15/4/2007
Έκτη έκδοση:	2007 ver.1/12/2007
Έβδομη έκδοση	2011

1 Οκτάβα (24)

Οκτάβα ενός φθόγγου ονομάζουμε το διπλάσιο (ή υποδιπλάσιο) της συχνότητάς του. (συχνότητα = παλμοί/δευτερόλεπτο).

2 Τόνος, Ημιτόνιο (24)

Τόνος=1/6 οκτάβας

T	T	T	T	T	T
---	---	---	---	---	---

Ημιτόνιο=1/12 οκτάβας

H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

3 Σκάλα ή κλίμακα (71)

Είναι μια σειρά ήχων (φθόγγων) με καθορισμένες αποστάσεις μεταξύ τους.

4 Μείζων κλίμακα (71)

Την διαδοχή οκτώ φθόγγων (ο όγδοος είναι η οκτάβα του πρώτου) κατά ΤΤΗΤΤΤΗ την ονομάζουν μείζωνα κλίμακα (major, maggiore).

(Σκεπτόμενοι με τετράχορδα λέμε ότι η μείζων κλίμακα αποτελείται από δυο διαζευγμένα (χωρισμένα) διατονικά τετράχορδα του τύπου: **Τ Τ Η**)

1ο τετράχορδο**2ο τετράχορδο**

T	T	H	T	T	T	H	
I	II	III	IV	V	VI	VII	I'

5 Ονομασία βαθμίδων (72)

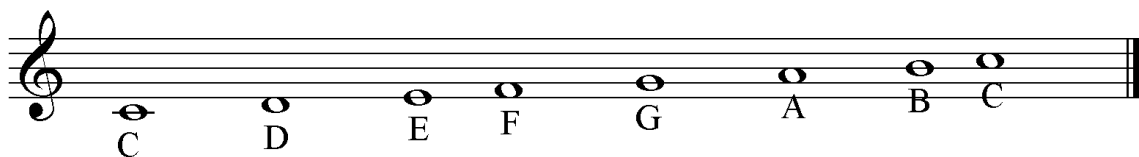
Κύριες: I = τονική, IV = υποδεσπόζουσα, V = δεσπόζουσα.

Δευτερεύουσες: II = επιτονική, III = μέση, VI = επιδεσπόζουσα, VII = προσαγωγέας.

6 Η φυσική ντο μείζων (72)

Οι γνωστές μας νότες ντο ρε μι φα σολ λα σι ντο' απέχουν μεταξύ τους κατά **Τ Τ Η Τ Τ Τ Η** και σχηματίζουν μια μείζωνα σκάλα, την φυσική ντο μείζων.

T	T	H	T	T	T	H
<i>d</i>	<i>r</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>s</i>	<i>l</i>	<i>t d'</i>

7 Η έννοια του κινητού ντο (mouvable do). Απόλυτες ονομασίες φθόγγων (119-123)

Στη μέθοδο του κινητού ντο οι γνωστές μας συλλαβές d r m f s l t d' αντιστοιχούν πάντα στις βαθμίδες οποιασδήποτε μείζονας σκάλας, δηλαδή τραγουδάμε τις βαθμίδες και όχι τις πραγματικές νότες. Έτσι πχ όταν τραγουδώ d r είναι πάντα διάστημα ενός τόνου, ή d r m είναι τρεις φθόγγοι που απέχουν κατά ΤΤ κοκ.

Για τις απόλυτες ονομασίες των φθόγγων χρησιμοποιούμε τα γράμματα A B C D E F G (λα σι ντο ρε μι φα σολ) .

8 Η θέση των τόνων και των ημιτονίων στην μείζονα σκάλα

(βλέπε και παράγραφο 4)

Τα ημιτόνια σχηματίζονται μεταξύ των βαθμίδων: III-IV και VII-I'.

Οι τόνοι σχηματίζονται μεταξύ των βαθμίδων: I-II II-III IV-V V-VI VI-VII

9 Αλλοιώσεις

Δίεση #	υψώνει την νότα κατά ένα ημιτόνιο.
Ύφεση b	χαμηλώνει την νότα κατά ένα ημιτόνιο.
Αναίρεση ♮	αναιρεί (βγάζει την δίεση ή την ύφεση.
Διπλή δίεση x	υψώνει την νότα κατά ένα τόνο.
Διπλή ύφεση bb	χαμηλώνει την νότα κατά ένα τόνο.

10 Διατονικά και χρωματικά ημιτόνια (81)

Διατονικό ημιτόνιο είναι αυτό που σχηματίζεται μεταξύ δυο διαφορετικών φθόγγων.

Χρωματικό ημιτόνιο είναι αυτό που προκύπτει με αλλοίωση (όξυση ή βάρυνση) του ίδιου του φθόγγου.

Διατονικά ημιτόνια

Χρωματικά ημιτόνια

11 Μετατροπή τόνου σε ημιτόνιο, και ημιτονίου σε τόνο

11α Εναρμόνιοι φθόγγοι

Είναι οι φθόγγοι που ηχούν το ίδιο αλλά έχουν διαφορετικό όνομα! (γράφονται διαφορετικά στο πεντάγραμμο) π.χ. ντο# - ρεβ, φα# - σολβ, μι# - φα.

11β Τριημιτόνιο

Είναι η απόσταση δυο διπλανών φθόγγων που όπως λέει και το όνομά του απέχουν τρία ημιτόνια, π.χ. ντο - ρε#, φα - σολ#, μιβ - φα#.

12 Οπλισμός σειρά των διέσεων (93)

Η σειρά των διέσεων είναι : **φα ντο σολ ρε λα μι σι**

13 Οι μείζονες με διέσεις (92-94)

ΣΟΛ

ΡΕ

ΛΑ

ΜΙ

ΣΙ

ΦΑ#

ΝΤΟ#

14 Μνημονικός κανόνας για μείζονες με διέσεις (101)

Η τελευταία δίεση είναι η έβδομη βαθμίδα της κλίμακας.

15 Σειρά των υφέσεων (94)

Η σειρά των υφέσεων είναι : **σι μι λα ρε σολ ντο φα**

16 Οι μείζονες με υφέσεις (95)

ΦΑ

 ΣΙb

 ΜΙb

 ΛΑb

 ΡΕb

 ΣΟΛb

 ΝΤΟb

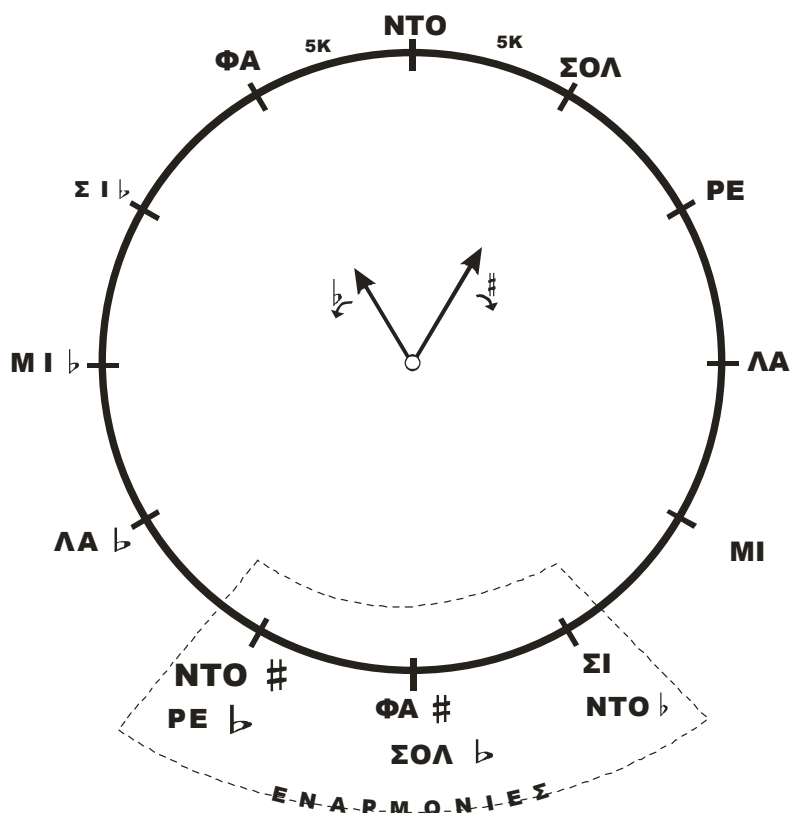
Seven staves of music, each showing a major interval with a flat in the second note. The intervals are: ΦΑ (F-A), ΣΙb (C-Bb), ΜΙb (D-Cb), ΛΑb (E-Dbb), ΡΕb (F-Ebb), ΣΟΛb (G-Fbb), and ΝΤΟb (A-Gbbb). Each staff starts with a treble clef and a key signature of two flats. The first staff (ΦΑ) includes a slur over the notes and a hairpin crescendo.

17 Μνημονικός κανόνας για τις μείζονες με υφέσεις (101)

Η προτελευταία ύφεση είναι η σκάλα. (προσοχή 1b= Φα μείζων)

18 Ο κύκλος των πεμπτών (98)

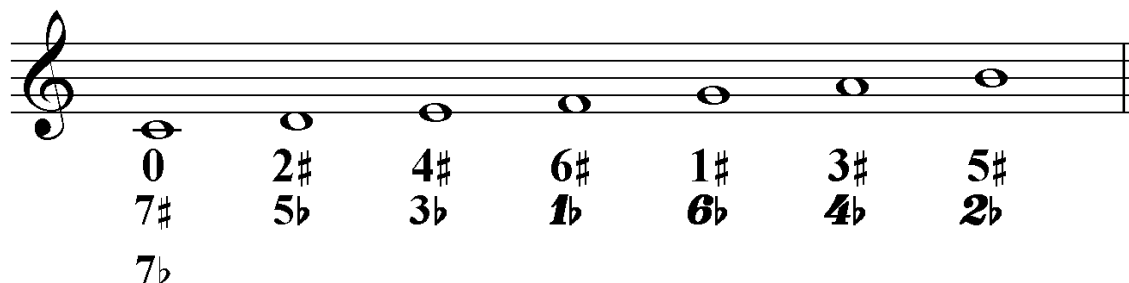
19 Εναρμόνιες κλίμακες (99)

Έχουν το ίδιο άκουσμα αλλά γράφονται διαφορετικά, (έχουν τις νότες τους εναρμόνιες).

ΣΙ – ΝΤΟ_b, ΦΑ# - ΣΟΛ_b, ΝΤΟ# - ΡΕ_b
 (B - C_b F# -- G_b C# - D_b)

20 Η θέση του κινητού do στις 15 μείζονες σκάλες (119-123)

(βλέπε και παράγραφο 7)

21 Διαστήματα (79-80)

Διάστημα ονομάζουμε την ηχητική απόσταση που έχουν δυο φθόγγοι.

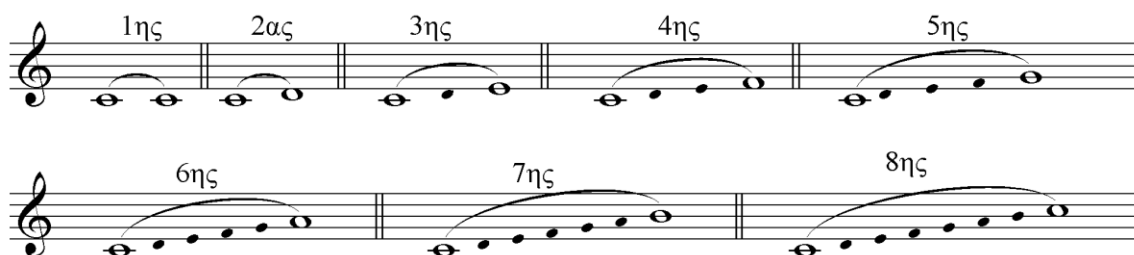
Αν οι δυο φθόγγοι ηχούν ταυτόχρονα μιλάμε για **αρμονικό διάστημα**.

Αν οι δυο φθόγγοι ηχούν διαδοχικά έχουμε **μελωδικό διάστημα**.

Στα μελωδικά διαστήματα μπορούμε να έχουμε **ανιόν** ή **κατιόν** διάστημα ανάλογα αν ο δεύτερος φθόγγος είναι υψηλότερος ή χαμηλότερος από τον πρώτο.

Κάθε διάστημα καθορίζεται από το **όνομα** και το **είδος** του.

Το όνομα του διαστήματος είναι ο αριθμός των φθόγγων τους οποίους περιλαμβάνει. Πχ.

Το είδος του διαστήματος εξαρτάται από τους τόνους και τα ημιτόνια που περιέχει το διάστημα.

Τα πιο συνηθισμένα είδη είναι:

μικρά μεγάλα καθαρά αυξημένα ελαττωμένα

(Θα τα συμβολίζουμε αντίστοιχα με τα γράμματα: μ Μ Κ Α Ε)

Κατάταξη διαστημάτων

Διαστήματα			
παλιά	σύμφωνα		διάφωνα *
	1 4 5 8 Κ		2 7 3 6 μ Μ
σήμερα	σύμφωνα	ατελώς σύμφωνα 3 6 μ Μ	διάφωνα
	1 4 5 8 Κ		2 7 μ Μ

* Διάφωνα διαστήματα επίσης είναι όλα τα αυξημένα και τα ηλαττωμένα .

Μετατροπή διαστήματος ως προς το είδος

A) 2 7 3 6

Ελαττωμένο → ^{+H} μικρό → ^{+H} Μεγάλο → ^{+H} Αυξημένο

Ελαττωμένο ← ^{-H} μικρό ← ^{-H} Μεγάλο ← ^{-H} Αυξημένο

B) 1 4 5 8

Ελαττωμένο → ^{+H} Καθαρό → ^{+H} Αυξημένο

Ελαττωμένο ← ^{-H} Καθαρό ← ^{-H} Αυξημένο

Αναστροφή διαστημάτων (83)

Ένα απλό διάστημα αναστρέφεται όταν ο χαμηλότερος φθόγγος του μετακινηθεί μια οκτάβα υψηλότερα ή αντίθετα όταν ο υψηλότερος φθόγγος του μετακινηθεί μια οκτάβα χαμηλότερα.

Τότε το διάστημα αλλάζει όνομα ούτως ώστε το άθροισμα που προκύπτει από το διάστημα και την αναστροφή του να είναι πάντα 9 το δε είδος του εάν πρόκειται για καθαρό παραμένει καθαρό άλλως αλλάζει σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

$\mu \rightarrow M$

$M \rightarrow \mu$

$E \rightarrow A$

$A \rightarrow E$

Για παραδείγματα αναστροφής διαστημάτων βλέπε παράγραφο 22

Σύνθετα διαστήματα

Διαστήματα μεγαλύτερα της ογδόης λέγονται σύνθετα.

Πχ 9^{ης} 10^{ης} 11^{ης} 13^{ης}

22 Τα διαστήματα στη μείζονα σκάλα (80-86)

Τα διαστήματα της 1^{ης} και οι αναστροφές τους δηλ της 8^{ης} είναι όλα καθαρά.

Περιεχόμενο

2μ		1H
2M		1T
7M		5 1/2 T
7μ		5 T
3μ		1 1/2 T
3M		2 T
6M		4 1/2 T
6μ		4 T
4K		2 1/2 T
4A		3 T
5K		3 1/2 T
5H		3 T

Ο ίδιος πίνακας των διαστημάτων λίγο διαφορετικά διατυπωμένος.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΜΕΙΖΟΝΑ ΣΚΑΛΑ *

* Όλα τα διαστήματα της 1ης και της 8ης είναι καθαρά.

Αριθμός		Περιεχόμενο
(2)	2μ	1 Η
(5)	2M	1 T
(4)	3μ	1 1/2 T
(3)	3M	2 T
(6)	4K	2 1/2 T
(1)	4A	3 T
(1)	5H	3 T
(6)	5K	3 1/2 T
(3)	6μ	4 T
(4)	6M	4 1/2 T
(5)	7μ	5 T
(2)	7M	5 1/2 T

23 Οι τρόποι (modes)

Στο ύφος της Αναγέννησης, στα δημοτικά τραγούδια αλλά και στη μουσική του 20ου αιώνα πολλές μελωδίες είναι γραμμένες όχι σε μείζονα ή ελάσσονα κλίμακα αλλά στους λεγόμενους τρόπους (modes).

5η Καθαρή

3η Μεγάλη

Ιωνικός
αργότερα μείζων

Δώριος

Φρύγιος

Λύδιος

Μιξολύδιος

Αιολικός
αργότερα ελάσσων

Λοκρικός

Η απόσταση της τρίτης βαθμίδας από την τονική καθορίζει τον κάθε τρόπο.

Έτσι μπορούμε να πούμε ότι ο Δώριος, Φρύγιος (και ο Λοκρικός) μοιάζουν με τον ελάσσονα τρόπο, ενώ ο Λύδιος και ο Μιξολύδιος με τον μείζονα τρόπο.

Δωρικός = Αιολικός + 6#

1 2 3 4 5 6↑ 7 1'

Φρύγιος = Αιολικός + 2b

1 2↓ 3 4 5 6 7 1'

Λύδιος = Ιωνικός + 4#

1 2 3 4↑ 5 6 7 1'

Μιξολύδιος = Ιωνικός + 7b

1 2 3 4 5 6 7↓ 1'

24 Η ελάσσονα κλίμακα (90)

Η ελάσσονα κλίμακα είναι η εξέλιξη του αιολικού τρόπου (I –I')

Υψώνοντας κατά ένα ημιτόνιο την VII βαθμίδα αυτού του τρόπου δημιουργούμε προσαγωγή (με τάση να λύνεται στην τονική) οπότε αυτή η ελάσσονα κλίμακα ονομάζεται **αρμονική ελάσσων** και ακολουθεί το καλούπι:

T	H	T	T	H	3H	H
---	---	---	---	---	----	---

I II III IV V VI VII I'

Επειδή το διάστημα της αυξημένης δευτέρας θεωρείται διάφωνο στην ευρωπαϊκή μουσική δημιουργούμε άλλο ένα τύπο ελάσσονας οξύνοντας και την VI βαθμίδα μετατρέποντας την αυξημένη δευτέρα σε μεγάλη δευτέρα και έτσι προκύπτει η **μελωδική ελάσσων**.

T	H	T	T	T	T	H
---	---	---	---	---	---	---

Τελικά έχουμε τρεις τύπους ελάσσονος κλίμακας:

Την **φυσική ελάσσων** (αιολικός τρόπος) την **αρμονική** και την **μελωδική**.

(Για λόγους οικονομίας όταν λέμε ελάσσων εννοούμε την αρμονική ελάσσων κλίμακα).

25 Σύγκριση της μείζονας και ελάσσονας κλίμακας

T	T	H	T	T	T	H
---	---	---	---	---	---	---

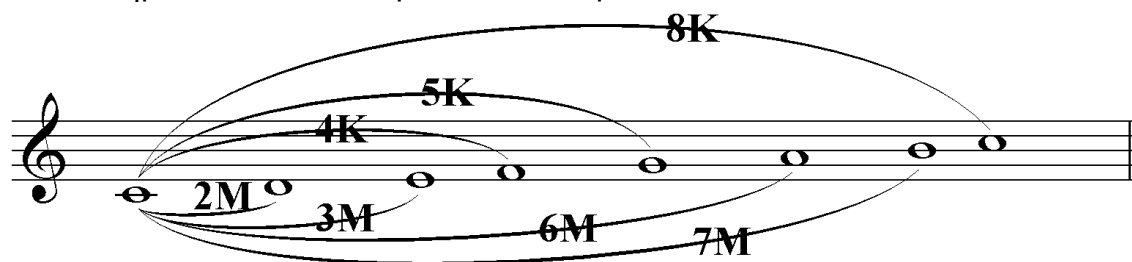
I II III IV V VI VII I'

T	H	T	T	H	3H	H
---	---	---	---	---	----	---

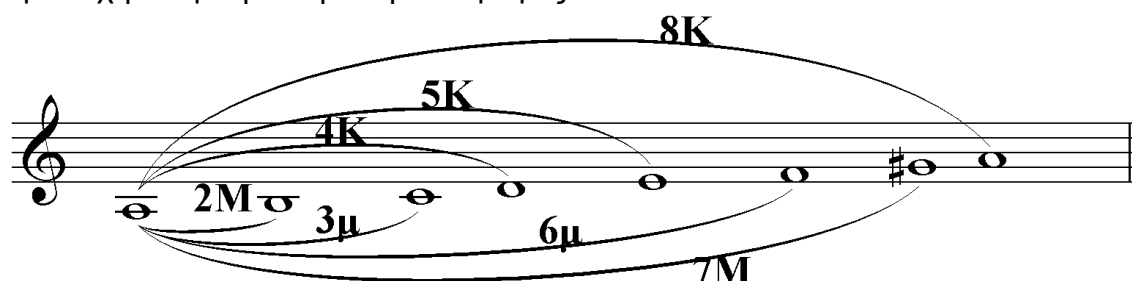
Η διαφορά τους είναι ότι η III και VI βαθμίδα είναι κατά ένα ημιτόνιο χαμηλωμένες.

26 Διαστήματα της τονικής της κλίμακας μετά των άλλων βαθμίδων της**A) Μείζονα κλίμακα**

Τα διαστήματα είναι όλα Μεγάλα και Καθαρά

B) Ελάσσονα κλίμακα

Προσοχή! Η τρίτη και η έκτη είναι μικρές

27 Εύρεση των κλιμάκων στις οποίες σχηματίζεται ένα διάστημα

Ένα διάστημα βρίσκεται σε τόσες κλίμακες όσες φορές σχηματίζεται το συγκεκριμένο διάστημα στον αντίστοιχο τρόπο (μείζονα ή ελάσσονα).

Π.χ. η δεύτερη μικρή μι-φα βρίσκεται:

σε δυο μείζονες κλίμακες

μεταξύ των βαθμίδων 3-4 στην ΝΤΟ, και 7-8 στην ΦΑ.

και σε τρεις ελάσσονες

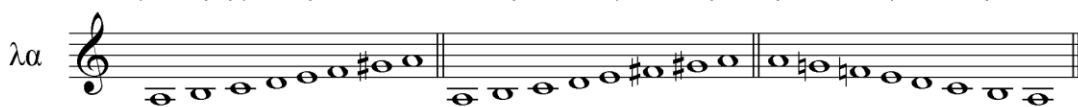
μεταξύ των βαθμίδων 2-3 ρε, 5-6 λα και 7-8 φα

τρόπος εργασίας

- i. Χαρακτηρίζω το διάστημα.
- ii. Βρίσκω μεταξύ ποιων βαθμίδων σχηματίζεται αυτό το είδος του διαστήματος στην μείζονα σκάλα (ή και στην ελάσσονα) (βλέπε παράγραφο 22 ή και 32).
- iii. Βάσει των βαθμίδων βρίσκω τις κλίμακες (βλέπε παράγραφο 26).

28 Ελάσσονες με διέσεις (95)

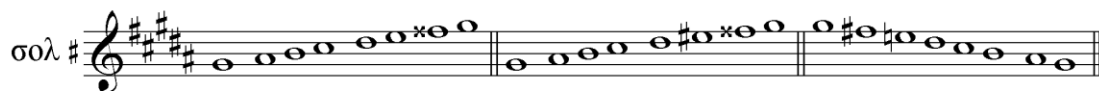
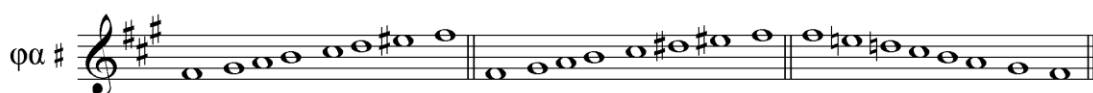
Η φυσική αρμονική λα ελάσσων, η ανιούσα μελωδική και η κατιούσα μελωδική

αρμονική

ανιούσα μελωδική

κατιούσα μελωδική

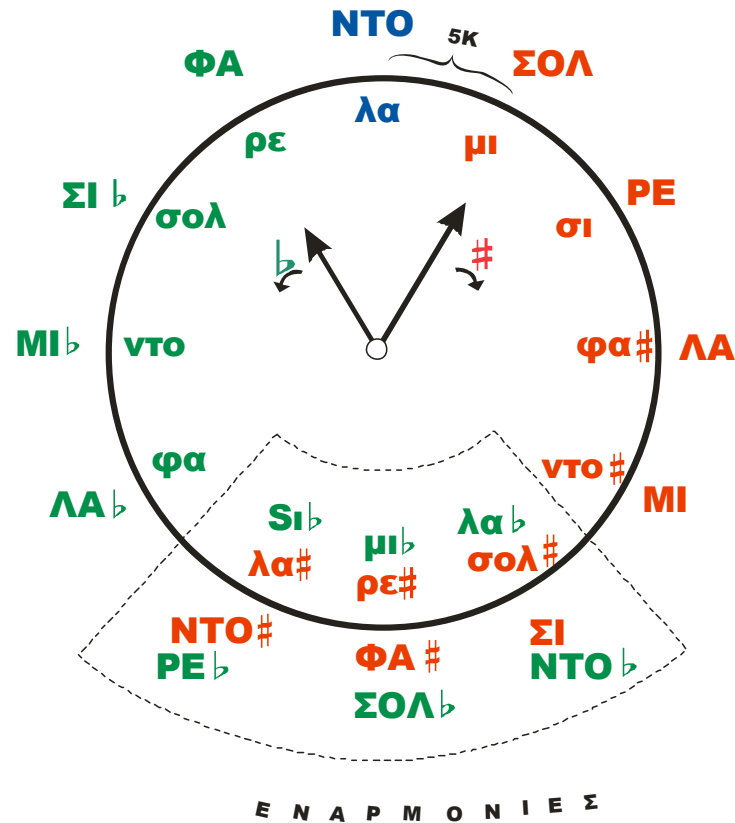

30 Ο κύκλος των πεμπτών (98)

(Βλέπε και παράγραφο 18)

31 Σχετικές ομώνυμες και εναρμόνιες κλίμακες(96)**Σχετικές:** ΝΤΟ-λα, ΣΟΛ-μι, ΦΑ-ρε, ΡΕ-σι, ΣΙβ-σολ κλπ**Ομώνυμες:** ΝΤΟ-ντο, ΣΟΛ-σολ ΦΑ-φα ΡΕ-ρε ΛΑ-λα κλπ**Εναρμόνιες:** ΝΤΟ# -ΡΕβ, ΦΑ# - ΣΟΛβ, ΣΙ-ΝΤΟβ, καθώς και και οι σχετικές τους

λα# -σιβ, ρε#-μιβ, σολ#-λαβ

32 Τα διαστήματα στη ελάχιστονα σκάλα)Τα διαστήματα της 1^{ης} και οι αναστροφές τους δηλ της 8^{ης} είναι όλα καθαρά.

Περιεχόμενο

2M		1T
2μ		1H
2A		1 1/2 T

3μ		1 1/2 T
3M		2 T

4K		2 1/2 T
4A		3 T
4H		2 T

5K		3 T
5H		4 T
5A		4 T

6μ		4 T
6M		4 1/2 T

7μ		5 T
7M		5 1/2 T
7H		4 1/2 T

33 Οι συγχορδίες (104)

Χτυπώντας **ταυτόχρονα_τρεις** διαφορετικές νότες έχουμε το άκουσμα μιας συγχορδίας (μιας τρίφωνης συγχορδίας).

Μια συγχορδία "χτίζετε" βάζοντας δυο συνεχόμενα διαστήματα 3ης το ένα πάνω από το άλλο, το δε όνομά της το παίρνει από την χαμηλότερη νότα.

η συγχορδία του ΝΤΟ

η συγχορδία του ΦΑ

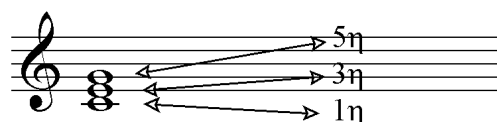
Η αλλιώς μπορούμε να πούμε, ότι μια συγχορδία την "χτίζουμε" προσθέτοντας άλλους δυο φθόγγους σε απόσταση 3ης και 5ης. Έτσι με την συνήχηση τριών διαφορετικών φθόγγων, έχω το άκουσμα μιας τρίφωνης συγχορδίας.

η συγχορδία του ΝΤΟ

η συγχορδία του ΦΑ

Τις νότες της συγχορδίας τις ονομάζουμε, πρώτη - τρίτη - πέμπτη, οι ονομασίες δε αυτές όπως είναι φανερό δηλώνουν τις αποστάσεις που έχουν οι νότες της συγχορδίας από τον φθόγγο πάνω στον οποίο την "χτίζουμε".

Η 1^η λέγεται και **θεμέλιος**

Η 3^η λέγεται και **μέση** της συγχορδίας

Η 5^η λέγεται και **κορυφή**.

34 Τα τέσσερα είδη των συγχορδιών (104)

Ανάλογα με τα διαστήματα που σχηματίζουν μεταξύ τους οι νότες μιας συγχορδίας έχουμε τέσσερα είδη τρίφωνων συγχορδιών.

Δομή των συγχορδιών με βάση τα διαστήματα 3^{ns} που σχηματίζουν μεταξύ τους οι φθόγγοι.

Μείζων	Ελάσσων	Ελαττωμένη	Αυξημένη
3μ	3M	3μ	3M
3M	3μ	3μ	3M

Δομή των συγχορδιών με βάση τα διαστήματα που σχηματίζουν οι φθόγγοι με την θεμέλιο.

Μείζων	Ελάσσων	Ελαττωμένη	Αυξημένη
5K	5K	5H	5A
3M	3μ	3μ	3M

Στην ξένη βιβλιογραφία μπορεί να συναντήσετε τον παρακάτω συμβολισμό:

Μείζονες	C	G	D	A	E
Ελάσσονες	Cm	Gm	Dm	Am	Em
Ελαττωμένες	C ^{m-5}	G ^{m-5}	D ^{m-5}	A ^{m-5}	E ^{m-5}
Αυξημένες	C ⁺⁵	G ⁺⁵	D ⁺⁵	A ⁺⁵	E ⁺⁵

35 Οι συγχορδίες που σχηματίζονται στην μείζονα σκάλα (105)

Οι επτά συλλαβές do, re, mi, far, so, la, ti δεν είναι τίποτε άλλο από τα επτά σκαλοπάτια μιας μείζονος σκάλας, που τα αριθμούμε με τους λατινικούς αριθμούς I II III IV V VI VII.

Η συγχορδία που χτίζεται πάνω σε ένα σκαλοπάτι μιας κλίμακας παίρνει την αρίθμησή της από αυτό το σκαλοπάτι.

Μείζων	Ελάσσων	Ελάσσων	Μείζων	Μείζων	Ελάσσων	Ηλαττωμένη
3	3	3	3	3	3	3
3	3	3	3	3	3	3
I	II	III	IV	V	VI	VII

Έτσι στην **I IV V** σχηματίζονται μείζονες συγχορδίες
 στις **II III VI** σχηματίζονται ελάσσονες συγχορδίες
 στην **VII** ηλαττωμένη

36 Οι συγχορδίες που σχηματίζονται στην αρμονική ελάσσονα σκάλα (105)

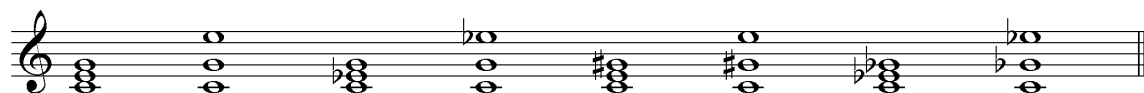
Στην ελάσσονα κλίμακα σχηματίζονται τα κάτωθι είδη συγχορδιών:

Ελάσσων	Ηλαττωμένη	Αυξημένη	Ελάσσων	Μείζων	Μείζων	Ηλαττωμένη
3	3	3	3	3	3	3
3	3	3	3	3	3	3
I	II	III	IV	V	VI	VII

I IV ελάσσονες
V VI μείζονες
II VII ηλαττωμένες
III αυξημένη

37 Αναστροφές συγχορδιών

Ευθεία κατάσταση έχουμε όταν ο χαμηλότερος φθόγγος είναι η πρώτη της συγχορδίας.

Η συγχορδία συμβολίζεται με τους αριθμούς 5 3 ή τίποτα.

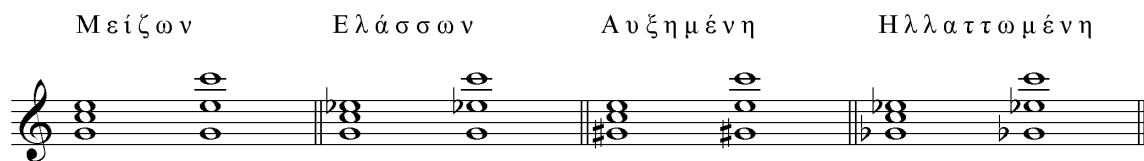
Πρώτη αναστροφή έχουμε όταν ο χαμηλότερος φθόγγος είναι η τρίτη της συγχορδίας.

Πρώτη αναστροφή της συγχορδίας ντο μείζονας, ελάσσονας, αυξημένης και ηλαττωμένης

Η συγχορδία συμβολίζεται με τους αριθμούς 6/3 ή 6

Δεύτερη αναστροφή έχουμε όταν ο χαμηλότερος φθόγγος είναι η πέμπτη της συγχορδίας.

Δεύτερη αναστροφή της συγχορδίας ντο μείζονας, ελάσσονας, αυξημένης και ηλαττωμένης

Η συγχορδία συμβολίζεται με τους αριθμούς 6/4

38 Οι θέσεις μιας συγχορδίας

Το διάστημα που σχηματίζει η θεμέλιος με την υψηλότερη νότα μιας συγχορδίας καθορίζει την θέση της.

Έτσι για την τρίφωνη συγχορδία έχουμε τις θέσεις, 8^{ης}, 3^{ης} και 5^{ης}

39 Συνεπτυγμένη και Ανεπτυγμένη θέση

Συνεπτυγμένη θέση έχουμε όταν οι νότες της συγχορδίας απέχουν μεταξύ τους διαστήματα 3^{ης} ή 4^{ης}.

Ανεπτυγμένη θέση έχουμε όταν οι νότες της συγχορδίας απέχουν μεταξύ τους διαστήματα 5^{ης} ή 6^{ης}.

(Για παραδείγματα βλέπε την 37^η παράγραφο)

40 Εύρεση των κλιμάκων στις οποίες μπορεί να ανήκει μια συγχορδία

Κάθε συγχορδία - όπως και τα διαστήματα - βρίσκεται σε τόσες κλίμακες (μείζονες και ελάσσονες) όσες φορές σχηματίζεται το είδος της στην μείζονα και ελάσσονα κλίμακα.

Δηλαδή μια μείζων συγχορδία θα την βρούμε σε τρεις μείζονες κλίμακες ως I, IV, V και σε δυο ελάσσονες ως V, και VI. (Βλέπε την 35η και 36η παράγραφο)

Ο παρακάτω πίνακας μας δείχνει επίσης σε ποια βαθμίδα σχηματίζεται το κάθε είδος της συγχορδίας.

Είδος	Δομή με 3ες	Διαστήματα Σε σχέση με την θεμέλιο	Που σχηματίζονται	
			Μείζονα σκάλα	Ελάσσονα σκάλα
Μείζων	3μ 3M	5K 3M	I, IV, V	V, VI
Ελάσσων	3M 3μ	5K 3μ	II, III, VI	I, IV
Ηλαττωμένη	3μ 3μ	5H 3μ	VII	II, VII
Αυξημένη	3M 3M	5A 3M	-----	III

41 Σχηματισμός συγχορδίας όταν δίδεται η 3η ή η 5η της.

α) όταν δίδεται η 3η της συγχορδίας προσθέτουμε δυο τρίτες (μικρές ή μεγάλες) , ανάλογα με το είδος της συγχορδίας η μία ανιούσα και η άλλη κατιούσα έχοντας σαν βάση τον δοσμένο φθόγγο .

Αναλυτικά αν πρόκειται για:

- Για **μείζονα** συγχορδία, σχηματίζω από το δοσμένο φθόγγο μια 3η μικρή ανιούσα και μια 3η μεγάλη κατιούσα.

- Για **ελάσσονα** συγχορδία, σχηματίζω από το δοσμένο φθόγγο μια 3η μεγάλη ανιούσα και μια 3η μικρή κατιούσα.

- για **ηλαττωμένη** συγχορδία σχηματίζω από το δοσμένο φθόγγο δυο 3ες μικρές ανιούσα και κατιούσα

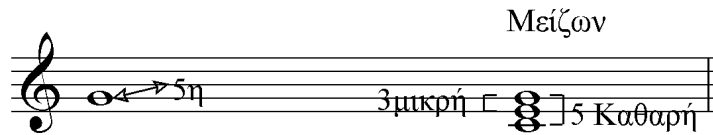

- για **αυξημένη** συγχορδία σχηματίζω από το δοσμένο φθόγγο δυο 3ες μεγάλες.

β) όταν δίδεται η 5η της συγχορδίας προσθέτουμε μια κατιούσα τρίτη (μικρή ή μεγάλη), και μια κατιούσα 5η (καθαρή, ηλαττωμένη αυξημένη) ανάλογα με το είδος της συγχορδίας με βάση τον δοσμένο φθόγγο .
Αναλυτικά αν πρόκειται για:

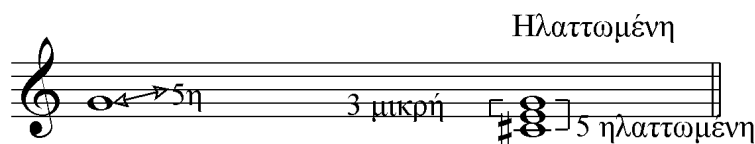
- **μείζων** συγχορδία σχηματίζω από το δοσμένο φθόγγο μια 3η μικρή και μια 5η καθαρή (κατιόντα και τα δυο).

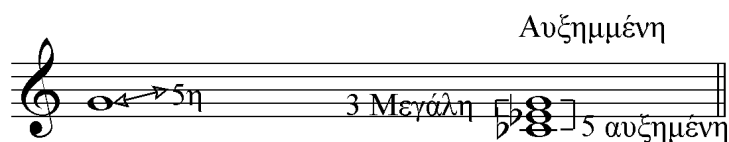
- **ελάσσων** συγχορδία σχηματίζω από το δοσμένο φθόγγο μια 3η μεγάλη και μια 5η καθαρή (κατιόντα και τα δυο).

- **ηλαττωμένη** συγχορδία σχηματίζω από το δοσμένο φθόγγο μια 3η μικρή και μια 5η ηλαττωμένη (κατιόντα και τα δυο).

- **αυξημένη** συγχορδία, σχηματίζω από το δοσμένο φθόγγο μια 3η μεγάλη και μια 5η αυξημένη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

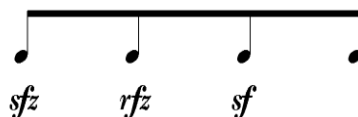
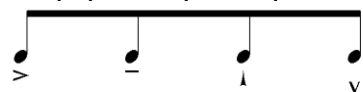
43 Μουσικοί όροι

Ρυθμική αγωγής (67)

Adagio, Largo, Lento
Andante
Moderato
Allegretto
Allegro
Presto
Prestissimo

Δυναμικής (61)

Pianissimo (pp)
Piano (p)
MezzoPiano (mp)
MezzoForte (mf)
Forte (f)
Fortissimo (ff)
crescendo
diminuendo
sforzando
διάφορα είδη τονισμών

Έκφρασης (65)

Legato
Staccato
Espressivo
Tenuto
Dolce
Leggiero
Marcato

44 Για τον ρυθμό και μέτρο στην μουσική (31-50)

Η έννοια του ρυθμού και η έννοια του παλμού (31)

Ο ρυθμός ενός μουσικού κομματιού ή ενός τραγουδιού προκύπτει από τις διάρκειες των ήχων σε συνδυασμό πάντα και με τους τονισμούς.

Για να καταλάβετε καλύτερα την έννοια του ρυθμού, παίξτε τον ρυθμό διαφόρων τραγουδιών χτυπώντας παλαμάκια και τραγουδώντας από μέσα σας τις συλλαβές του τραγουδιού.

Παλμό (ή χρόνους) λέμε τα **ισόχρονα διαδοχικά συνεχή χτυπήματα** που αισθανόμαστε όταν ακούμε μια μουσική.

Χτυπήστε τον παλμό τραγουδώντας διάφορα τραγούδια.

Παρατηρούμε ότι κάποιοι χτύποι είναι τονισμένοι ενώ κάποιοι άλλοι άτονοι.

Τα μουσικά μέτρα (38)

Μέτρο στην μουσική ονομάζουμε ένα μικρό τμήμα μουσικής που πάντα αρχίζει από το σημείο μιας έμφασης, ενός τονισμού (ισχυρό μέρος) της θέσης όπως λέγεται και συνεχίζει με ένα ή περισσότερα μέρη τα ασθενή.

Το τελευταίο ασθενές μέρος λέγεται και άρση.

Οι χρόνοι του μέτρου

Κάθε μέτρο χωρίζεται σε ίσα τμήματα (χρονικά), τους χρόνους.

Ανάλογα με τους πόσους χρόνους έχει ένα μέτρο το λέμε διμερές, τριμερές, τετραμερές, πενταμερές κλπ.

Οι χρόνοι αυτοί έχουν κάποια διάρκεια (μουσική διάρκεια, αξία νότας).

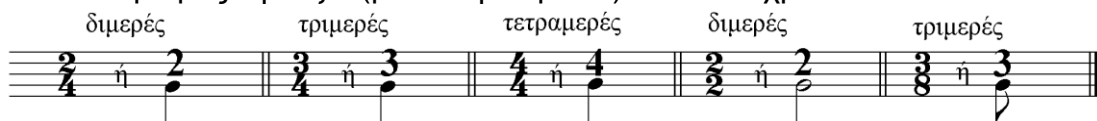
Συνήθως είναι τέταρτα και συμβολίζονται με τον αριθμό 4, ή όγδοα και συμβολίζονται με τον αριθμό 8.

Πως συμβολίζουμε το μέτρο (38)

Το μέτρο το συμβολίζουμε με δυο αριθμούς που γράφονται ο ένας πάνω στον άλλο.

Ο πάνω αριθμός μας δείχνει πόσους χρόνους έχει το μέτρο.

Ο κάτω αριθμός την αξία (μουσική διάρκεια) του κάθε χρόνου.

Απλά μέτρα (39)

Είναι τα **διμερή** (ισχυρό – ασθενές) και τα **τριμερή** (ισχυρό – ασθενές – ασθενές)

αυτά που όταν χτυπάμε τον παλμό τονίζουμε κάθε δυο ή τρεις χρόνους.

Ο συνδυασμός αυτών των δύο τύπων μέτρου μας δίνει όλα τα μέτρα στην μουσική.

Σύνθετα μέτρα (40)

Όταν ενώσουμε δυο ή περισσότερα ίδια απλά μέτρα μπορούμε να δημιουργήσουμε μέτρα που να έχουν περισσότερους από τρεις χρόνους.

τετραμερές 2+3

εξαμερές 3+3

εννεαμερές 3+3+3

δωδεκαμερές 3+3+3+3

Μόνο ο **πρώτος χρόνος** είναι ο **ισχυρός**, ενώ στο σημείο ένωσης των μέτρων οι χρόνοι είναι **σχετικά ισχυροί** και οι **υπόλοιποι ασθενείς**.

Μικτά μέτρα (40-41)

Ένωση των δυο διαφορετικών απλών μέτρων (διμερές & τριμερές) με διάφορους τρόπους μας δίνει τα λεγόμενα μικτά μέτρα.

Ομοίως όπως στα σύνθετα μέτρα μόνο ο **πρώτος χρόνος** είναι ο **ισχυρός**, ενώ στο **σημείο ένωσης** των μέτρων οι χρόνοι είναι **σχετικά ισχυροί** και οι **υπόλοιποι ασθενείς**.

Μερικά παραδείγματα:

τσακόνικος 2+3

καλαματιανός 3+2+2

καρσιλαμάς 2+2+2+3

ζεμπέκικος 2+2+2+3

συνήθως

Μερικά αρχαία ελληνικά ποιητικά μέτρα.!!

Αν συμβολίσουμε την βραχεία συλλαβή με $\cup$ και την μακρά με —

Δίσημοι (δύο χρόνοι)

  $\cup \cup$ Ηγεμών

Τρίσημοι (3 χρόνοι)

  $\cup \cup \cup$ Τρίχρονη βραχεία

  $\cup \text{—}$ Ίαμβος

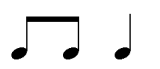
  $\text{—} \cup$ Τροχάιος

  — Τρίχρονη μακρά

Τετράσημοι (4 χρόνοι)

  $\cup \cup \cup \cup$ Προκελευσματικός

  $\text{—} \cup \cup$ Δάκτυλος

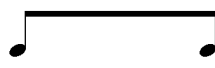
  $\cup \cup \text{—}$ Ανάπαιστος

  $\cup \text{—} \cup$ Αμβίβραχος

  $\text{—} \text{—}$ Σπόνδειος

  $\text{—} \text{—} \text{—}$ Τετράχρονη μακρά

1
τα

2
τί τι

3
ρι ρι ρι ρι

τί - ρι τί - ρι

4
σουν

5
εν

6
ες

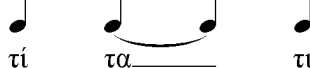
7
τίμ ρι

8
τί τι ρι

9
τί ρι τι

10
τρί ο λα

11
τάαμ τι

12
τί τα τι

σύ γκο ο πα

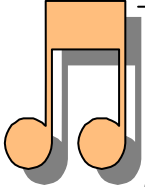

σύ γκοο πα

13
τί εν

14
εν τί

Ρυθμικά ονόματα των πιο βασικών αξιών και ρυθμικών σχημάτων (35, 51)

Επίσης το ολόκληρο προφέρεται, *τάααα* και το μισό, *τάα*

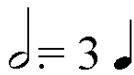
ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΘΕΩΡΙΑ

- Ο κύκλος των πεμπτών. (Σε πρόχειρο χαρτί) (βλέπε §18)
  - Μαθαίνω να βρίσκω την κλίμακα από τον οπλισμό.
  - Μαθαίνω να βρίσκω την κλίμακα όταν μου δίδεται κάποια βαθμίδα της, π.χ. η δεσπόζουσα.
- Γράφω δύο μείζονες κλίμακες (μια με διέσεις & μια με υφέσεις). Σημειώνω τις βαθμίδες, τα τετράχορδα της τονικής και δεσπόζουσας, τους τόνους και τα ημιτόνια, ονομάζω τις βαθμίδες (τονική, επιτονική...) (βλέπε § 4, 5, 12-18]

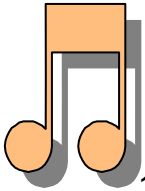
Η σκάλα, ΣΟΛ μείζονα.

Ι	ΙΙ	ΙΙΙ	ΙV	V	VI	VII	Ι
Τ	Ε	Μ	Υ	Δ	Ε	Η	
Ο	Π	Ε	Π	Δ	Π	Ρ	
Ι	Ι	Σ	Ο	Σ	Ι	Σ	
Κ	Τ	Η	Δ	Σ	Π	Ε	
Η	Ν		Σ	Ζ	Σ	Γ	
	Ι		Π	Ο	Π	Ω	
	Κ		Ο	Ο	Ο	Γ	
	Η		Ζ	Υ	Ζ	Ε	
			Ο	Σ	Ο	Α	
			Υ	Α	Υ	Σ	
			Σ		Σ		
			Α		Α		

- Μετατροπή τόνου σε ημιτόνιο, τριημιτόνιο, εναρμόνιους φθόγγους και το ανάποδο. Επίσης σχηματίζω τα παραπάνω διαστήματα από δοσμένο φθόγγο. [βλέπε §11]
- Μεταφορά μιας μελωδίας μια οκτάβα πάνω ή κάτω (από το σολφέζ η άλλο κομμάτι που παίζω).
- Γράφω ρυθμικές φράσεις των 4 μέτρων. (χρησιμοποιώ παύσεις, παρεστιγμένα, σύζευξη διάρκειας). Το μέτρο μπορεί να είναι απλό, ή σύνθετο. Παίζω την άσκηση! (βλέπε σελ. 26, 27)
- Γράφω 5 - 6 ρυθμικές ισότητες όπως:

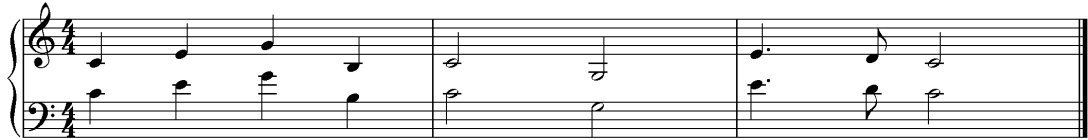

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Β΄ ΘΕΩΡΙΑ

1. Γράφω την ίδια μελωδία στο ίδιο ακριβώς ύψος αλλά σε άλλο κλειδί .

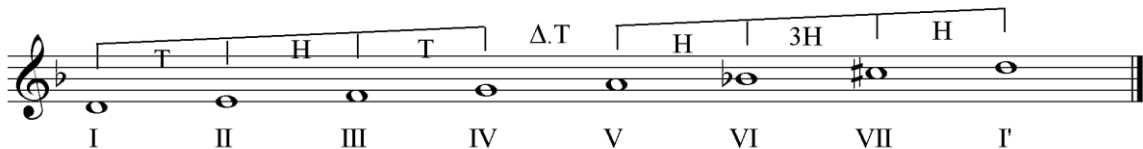

2. Αναγνωρίζω τις κλίμακες σε διάφορα κομμάτια που παίζω.
3. Γράφω δύο σχετικές κλίμακες (μείζονα, ελάσσονα αρμονική και ελάσσονα μελωδική ανιούσα και κατιούσα). Σημειώνω τις βαθμίδες, τα τετράχορδα της τονικής και δεσπίζουσας, τους τόνους τα ημιτόνια το τριημητόνιο. (βλέπε § 28, 29)

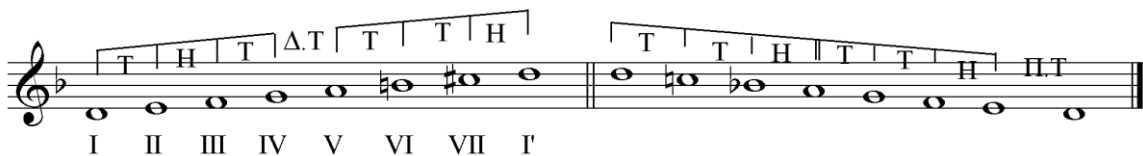
ΦΑ ΜΕΙΖΟΝΑ

ΡΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑ ΑΡΜΟΝΙΚΗ

ΡΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑ ΜΕΛΩΔΙΚΗ ΑΝΙΟΥΣΑ ΚΑΙ ΚΑΤΙΟΥΣΑ

4. Γράφω το κύκλο των πεμπτών. (Σε πρόχειρο χαρτί) (βλέπε § 30)
5. Παίρνοντας ως βάση μια νότα γράφω όλων των ειδών τα διαστήματα, ανιόντα και κατιόντα. π.χ. από την νότα ντο τα ανιόντα.

6. Γράφω διαστήματα καθώς και τις αναστροφές τους.

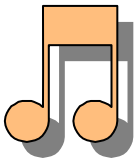
7. Βρίσκω τις μείζονες κλίμακες στις οποίες σχηματίζεται κάποιο διάστημα.
(βλέπε §22, 26)

8. Γράφω 5- 6 όρους, ρυθμικής αγωγής και δυναμικής . (βλέπε παράρτημα)

9. Γράφω μια ρυθμική άσκηση με συγκοπές και αντιχρονισμούς. Παίζω την άσκηση! (Βλέπε και σολφέζ Καλομοίρη 2^ο τεύχος, Νο 16, 28, 29, 44, 47, 48, 53 και 3ο τεύχος τρίτο 35, 36, 37, 38)

10. Μεταφορά μιας μελωδίας σε άλλη τονικότητα (από το σολφέζ η άλλο κομμάτι που παίζω).

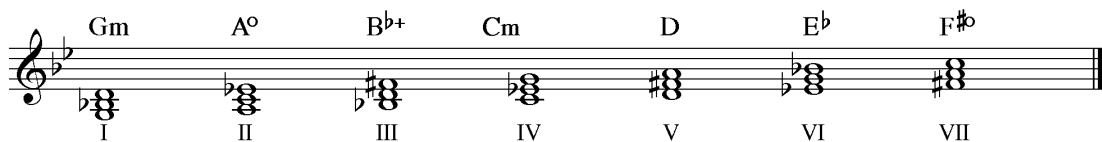

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Γ ΘΕΩΡΙΑ

1. Γράφω 5- 6 όρους, ρυθμικής αγωγής, δυναμικής ή έκφρασης (βλέπε παράρτημα).
2. Γράφω μια μελωδία σε ελάσσονα κλίμακα σε σύνθετο ή μεικτό μέτρο στην οποία να υπάρχουν χαρακτηριστικά μελωδικά διάφωνα διαστήματα, πχ. 4A, 5H, 7H, 4H, 2A κλπ (βλέπε §32).

3. Βρίσκω τις μείζονες και ελάσσονες κλίμακες στις οποίες σχηματίζεται κάποιο διάστημα (βλέπε § 22, 23, 26, 27).
4. Σε δοσμένη κλίμακα (μείζονα η ελάσσονα) σχηματίζω σε όλες τις βαθμίδες τις συγχορδίες και τις ονομάζω. πχ στη σολ ελάσσονα.

5. Γράφω διάφορες συγχορδίες σε στενή και σε ευρεία θέση στα δυο κλειδιά καθώς και τις αναστροφές τους. (βλέπε § 37)

ντο μείζων σε ευθεία κατάσταση, α αναστροφή και β αναστροφή

μι ελάσσων σε ευθεία κατάσταση, α αναστροφή και β αναστροφή

φα αυξημένη σε ευθεία κατάσταση, α αναστροφή και β αναστροφή

ρε ηλαττωμένη σε ευθεία κατάσταση, α αναστροφή και β αναστροφή

6. Παίρνοντας ένα φθόγγο ως θεμέλιο (1η), μέση (3η) ή κορυφή (5η) σχηματίζω τα τέσσερα είδη συγχορδιών. (βλέπε §41) πχ. η νότα φα.

M E H A M E H A M E H A

7. Βρίσκω τις κλίμακες (μείζονες και ελάσσονες) στις οποίες συναντάμε μια συγχορδία. (βλέπε § 40)

